

สยาม

จดหมายบันทึกจากปี ค.ศ. 1862

ของ กราฟ ฟรีดริช ชู ออยเลนบวร์ก

ราชทูตเยอรมันคนแรกที่มาเยือนสยาม
ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

จัดพิมพ์โดย

สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

โทร. 0-2218-3269 โทรสาร 0-2218-3266

e-mail: chulapress@chula.ac.th

www.chulapress.chula.ac.th

Knowledge to All

สรรพคุณคำวิชาการ สู่สังคม

สยาม

จดหมายบันทึกจากปี ค.ศ. 1862

ของ กราฟ ฟรีดริช ชู ออยเลนบวร์ก

ราชทูตเยอรมันคนแรกที่มาเยือนสยาม
ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
Graf Friedrich zu Eulenburg
über seine Reise nach Siam 1862

สยาม จดหมายบันทึกจากปี ค.ศ. 1862 ของ กราฟ ฟรีดริช ชู ออยเลนบวร์ก

อังกา โอตระกุล

สปจ. 2262

สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

SIAM

In Briefen des königlich preussischen Gesandten
Graf Friedrich zu Eulenburg 1862
und
die thailändische Übersetzung
von
Ampha Otrakul

จดหมายบันทึกจากปี ค.ศ. 1862
ของ
กราฟ ฟรีดริช ชู ออยเลนบวร์ก

จัดพิมพ์โดย

สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

โทร. 0-2218-3269 โทรสาร 0-2218-3266

e-mail: chulapress@chula.ac.th

www.chulapress.chula.ac.th Knowledge to All

สรรพคุณคำวิชาการ สู่สังคม

www.ChulaPress.com

สยาม จดหมายบันทึกฯ
ISBN 978-974-03-3832-1

9 789740 338321

C112

11152000 200.00 บาท

กระบวนการผลิตหนังสือเล่มนี้ช่วยลดโลกร้อน
ด้วยการชดเชยปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจก 100%

0.76 kg.CO₂eq/เล่ม

สยาม

จดหมายบันทึกจากปี ค.ศ. 1862

ของ

กราฟ ฟรีดริช ซู ออยเลนบวร์ก

ราชทูตเยอรมันคนแรกที่มาเยือนสยาม

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

สยาม

จดหมายบันทึกจากปี ค.ศ. 1862

ของ

กราฟ ฟรีดริช ซู ออยเลนบวร์ก

ราชทูตเยอรมันคนแรกที่มาเยือนสยาม

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

อำภา โอตระกุล (แปล)

สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2562

200.-

ออยเลนบวร์ก, ฟรีดริช อัลเบิร์ต, กราฟ ชู, ค.ศ. 1815-1881

สยาม จัดหมายบันทึกจากปี ค.ศ. 1862 ของ กราฟ ฟรีดริช ชู ออยเลนบวร์ก ราชทูตเยอรมันคนแรก
ที่มาเยือนสยามในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว / อำภา โอตระกุล : แปล

1. ไทย – ภาวะสังคม – คริสต์ศตวรรษที่ 18.
2. ไทย – ความสัมพันธ์กับต่างประเทศ – คริสต์ศตวรรษที่ 18.
3. ไทย – ความสัมพันธ์กับต่างประเทศ – เยอรมัน.
1. อำภา โอตระกุล.

327.5930431

ISBN 978-974-03-3832-1

สปจ. 2262

สสคุณคำวิชาการ ผู้สังคม
www.ChulaPress.com
Knowledge to All

ลิขสิทธิ์ของสำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การผลิตและการลอกเลียนหนังสือเล่มนี้ไม่ว่ารูปแบบใดทั้งสิ้น

ต้องได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากสำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จัดพิมพ์โดย สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พิมพ์ครั้งที่ 1 จำนวน 800 เล่ม พ.ศ. 2562

ผู้จัดทำหาย ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

สาขา

ศาลาพระแก้ว โทร. 0-2218-7000-3 โทรสาร 0-2255-4441

สยามสแควร์ โทร. 0-2218-9881-2 โทรสาร 0-2254-9495

ม.นเรศวร จ.พิษณุโลก โทร. 0-5526-0162-4 โทรสาร 0-5526-0165

ม.เทคโนโลยีสุรนารี จ.นครราชสีมา โทร. 0-4421-6131-4 โทรสาร 0-4421-6135

ม.บูรพา จ.ชลบุรี โทร. 0-3839-4855-9 โทรสาร 0-3839-3239

โรงเรียนนายร้อย จปร. จ.นครนายก โทร. 0-3739-3023 โทรสาร 0-3739-3023

ม.พะเยา จ.พะเยา โทร. 0-5446-6799-800 โทรสาร 0-5446-6798

จัตุรัสจามจุรี (CHAMCHURI SQUARE) ชั้น 4 โทร. 0-2160-5301-2 โทรสาร 0-2160-5304

หัวหมาก โทร. 0-2374-1378 โทรสาร 0-2374-1377

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี จ.นครราชสีมา โทร. 0-4492-2662-3 โทรสาร 0-4492-2664

CALL CENTER (จัดส่งทั่วประเทศ) โทร. 0-2255-4433 <http://www.chulabook.com>

และเครือข่าย

ร้านค้าติดต่อ ติดต่อแผนกขายส่ง สาขาหัวหมาก โทร. 0-2374-1375-6 โทรสาร 0-2374-1377

มีจำหน่ายที่ ร้านซีเอ็ดทุกสาขา ร้านนายอินทร์ทุกสาขา และร้านหนังสือชั้นนำทั่วประเทศ

กองบรรณาธิการ : ทิววรรณ โหละสุด

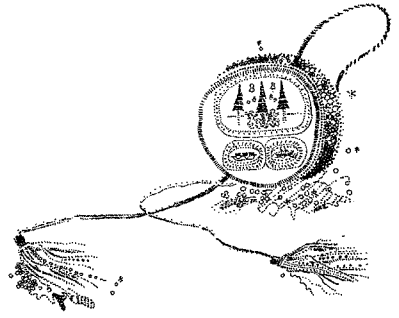
ออกแบบปก : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ออกแบบรูปเล่ม : ณรงค์ศักดิ์ ตรีณศรี

พิมพ์ที่ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย [6206-142] โทร. 0-2218-3562-3 โทรสาร 0-2218-3550

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4
König Mongkut von Siam (König Rama IV)

คำนำการพิมพ์ครั้งที่สอง

จดหมายบันทึกจากปี ค.ศ. 1862 ของกราฟ ฟรีดิช ซู ออยเลน บวร์ก ราชทูตเยอรมันคนแรกที่มาเยือนสยามเมื่อปลายรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจัดเป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับสยามที่สำคัญฉบับหนึ่งที่ยังไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลายในหมู่ผู้อ่านคนไทย เพราะเป็นบันทึกส่วนตัวของราชทูตเยอรมันในรูปจดหมายเขียนถึงน้องชายที่เบอร์ลิน จดหมายบันทึกชุดนี้ได้รับการพิมพ์เมื่อปี ค.ศ. 1899 ในบทที่ 6 ของหนังสือชื่อ “เอเชียตะวันออก 1860-1862” ซึ่งเป็นหนังสือรวมเรื่องการเดินทางมาเอเชียตะวันออกของราชทูตเยอรมัน กราฟ ฟรีดิช ซู ออยเลน บวร์ก จากสยามจดหมายได้เล่าถึงความประทับใจเรื่องการเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องการเดินทางศึกษาภูมิประเทศในกรุงเทพฯ และรอบนอก ได้บรรยายสภาพบ้านเรือนและขนบธรรมเนียมประเพณี ความเป็นอยู่ของชาวสยาม เมื่อ 156 ปีก่อนไว้อย่างน่าสนใจ หลายแง่มุมเป็นสิ่งที่ยังไม่ปรากฏว่ามีผู้ใดเขียนถึงมาก่อน

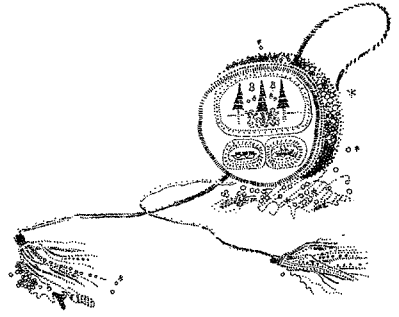
การนำจดหมายบันทึกของราชทูตเยอรมันจากปี ค.ศ. 1862 มาจัดพิมพ์ใหม่เป็นครั้งที่สอง ก็ด้วยหวังว่าจะเป็นประโยชน์ต่อวงการศึกษาวงศ์ประวัติศาสตร์เกี่ยวกับสยามเมื่อ 150 ปีก่อน เพราะการพิมพ์ครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 2012 นั้น เป็นการพิมพ์ของมูลนิธิวัฒนธรรมไทย-เยอรมัน เนื่องในโอกาสการเฉลิมฉลอง 150 ปี สัมพันธไมตรีระหว่างประเทศไทย และประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เพื่อแจกจ่ายผู้มาร่วมงานใน

วงจำกัด ไม่ได้พิมพ์เพื่อขาย หนังสือจึงยังไม่กระจายเป็นที่รู้จักในหมู่ผู้อ่าน
โดยทั่วไป การที่สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนำจดหมายของราชทูต
เยอรมัน กราฟ ฟรีดิช ชู ออยเลนบวร์ก มาจัดพิมพ์เผยแพร่ใหม่ครั้งนี้ จึงเป็น
สิ่งที่น่ายินดีอย่างยิ่ง

ศาสตราจารย์พิเศษ ดร. อัมภา โอตระกูล

ตุลาคม 2561

คำนำการพิมพ์ครั้งที่หนึ่ง

เนื่องจาก ร.ศ. ๒๓๐ (ค.ศ. ๒๐๑๒) เป็นปีที่มีความหมายทางประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและสหพันธสาธารณรัฐเยอรมนี ที่ดำเนินมาครบ ๑๕๐ ปี โดยเริ่มนับเวลาตั้งแต่ ร.ศ. ๘๐ (ค.ศ. ๑๘๖๒) เป็นต้นมาซึ่ง เป็นปีที่เอกอัครราชทูตปรัสเซีย กราฟ ฟรีดริช ชู ออยเลนบวร์ก ผู้ได้รับมอบหมายจากพระมหากษัตริย์แห่งแคว้นปรัสเซียของเยอรมัน ได้เดินทางมาทำสนธิสัญญาทางการค้าและการเดินเรือกับสยาม เป็นผลสำเร็จในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ เมื่อวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ร.ศ. ๘๐ (ค.ศ. ๑๘๖๒) สนธิสัญญาดังกล่าวนับเป็นสนธิสัญญาทางการฉบับแรกระหว่างเยอรมันและสยาม จึงมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ถือได้ว่าเป็นการเริ่มต้นสัมพันธ์ไมตรีระหว่างชาติไทยและเยอรมัน

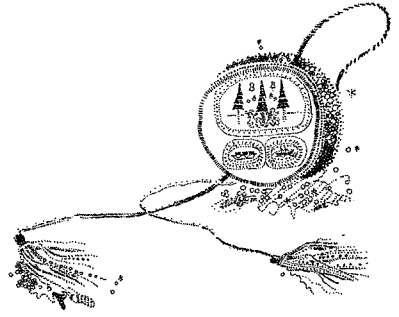
ในโอกาสนี้ มูลนิธิวัฒนธรรมไทย-เยอรมันในฐานะองค์กรที่มีจุดประสงค์เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมและความเข้าใจระหว่างคนไทยและคนเยอรมัน จึงเห็นสมควรเข้าร่วมเฉลิมฉลองปีพิเศษนี้ ด้วยการจัดพิมพ์จดหมายบันทึกของทูตกราฟ ฟรีดริช ชู ออยเลนบวร์ก เกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้เดินทางมาสยามระหว่างวันที่ ๑๕ ธันวาคม ค.ศ. ๑๘๖๑ ถึงวันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๘๖๒ พร้อมบทแปลเป็นภาษาไทยออกเผยแพร่ให้คนไทยและคนเยอรมันได้รู้จักในวงกว้าง มูลนิธิขอขอบคุณคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ได้จัดให้มีการแปลจดหมายบันทึกฉบับนี้ และ

สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการ
โทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช) ที่เอื้อเพื่อสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการแปล

มูลนิธิขอขอบคุณศาสตราจารย์พิเศษ ดร.อำภา โอดระกุล
กรรมการอำนวยการมูลนิธิวัฒนธรรมไทย-เยอรมันเป็นพิเศษ หากปราศจาก
ท่านแล้วหนังสือเล่มนี้คงไม่ได้สำเร็จออกมาเป็นรูปเล่มที่สวยงาม เปี่ยมด้วย
คุณค่าของข้อมูลสำคัญทางประวัติศาสตร์ทั้งสองภาษา (ไทย-เยอรมัน) ควบคู่
กัน ดังเจตนารมณ์ของมูลนิธิ ยิ่งไปกว่านั้นหนังสือเล่มนี้ยังสะท้อนให้เห็น
ถึงความร่วมมือของหลายฝ่ายในการแสดงออกถึงปณิธานที่จะส่งเสริมการ
ศึกษา ประวัติศาสตร์ ภาษาวัฒนธรรมและความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชน
ของทั้งสองประเทศ

(ดร.จักรกฤษณ์ บุรณะสัมฤทธิ์)
ประธานกรรมการบริหารมูลนิธิ
วัฒนธรรมไทย-เยอรมัน
กรุงเทพมหานคร กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

คำนำของผู้แปล

เรื่องเกี่ยวกับ สยาม ที่นำมาแปลในเล่มนี้เป็นบทหนึ่งจากหนังสือ “เอเชียตะวันออก 1860-1862” ซึ่งเป็นจดหมายบันทึกของกราฟ ฟรีดริช ชู ออยเลนบวร์ก (Graf Friedrich zu Eulenburg) ผู้ซึ่งเป็นราชทูตปรัสเซีย ได้เขียนเล่าเรื่องราวการเดินทางมาเจรจาทำสนธิสัญญาพระราชไมตรีทางการค้าและการเดินเรือกับประเทศญี่ปุ่น จีน และสยาม ในระหว่าง ค.ศ. 1860-1862 จดหมายบันทึกทั้งหมดเป็นจดหมายที่ราชทูตฟรีดริช ชู ออยเลนบวร์ก เขียนถึงญาติสนิท คือ น้องชาย ชื่อกราฟ ฟิลิปป์ ชู ออยเลนบวร์ก*

จุดประสงค์ก็เพื่อเล่าเรื่องราวในระหว่างการเดินทางออกมาเอเชียตะวันออกไกลให้ญาติมิตรที่เยอรมันได้ทราบข่าวคราวว่ามีชีวิตความเป็นอยู่อย่างไร ตระก่าลำบากมากน้อยประการใดระหว่างที่ต้องจากบ้านมานาน ทั้งนี้ โดยเขียนในรูปจดหมายบันทึกประจำวัน เล่าเรื่องราวต่าง ๆ และสิ่งที่ได้พบเห็นในแต่ละวันไปเรื่อย ๆ ฉะนั้นในหลายที่จึงมีการพูดคุยถามไถ่ถึงทุกข์สุขของกันและกัน ดังเช่นจดหมายส่วนตัวทั่ว ๆ ไป ในขณะเดียวกัน สิ่งที่บ้านทักในจดหมายก็มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะจากมุมมองที่สะท้อนความรู้สึกนึกคิดของผู้เขียนต่อบุคคลและสิ่งที่ได้พบเห็นโดยตรง มิได้มีการเสริมแต่งเป็นพิเศษ กราฟ ฟิลิปป์ ออยเลนบวร์ก หลานชาย** ซึ่ง

*Graf Philipp zu Eulenburg (1820-1889) แต่งงานกับ Alexandrine Freiin von Rothkirch und Panthen (1824-1902)

**Graf Philipp Eulenburg (1847-1921)

เป็นผู้รวบรวมจดหมายทั้งหมดออกพิมพ์เผยแพร่เมื่อ ค.ศ. 1899 ได้เขียนไว้ในคำนำว่า พยายามรักษาเนื้อหาของจดหมายส่วนตัวไว้ เพื่อถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดของผู้เขียนสู่ผู้อ่านโดยตรงตามความเป็นจริง

หนังสือเรื่อง “เอเชียตะวันออก 1860-1862 จดหมายบันทึกของกราฟ ฟรีดริช ชู ออยเลนบวร์ก” มีเนื้อหาตามสารบัญ ดังนี้

บทนำ

I. การเดินทาง

II. ประเทศญี่ปุ่น

III. จากจีนไปญี่ปุ่น

IV. ประเทศจีน

V. จากจีนไปสยาม

VI. ประเทศสยาม

VII. การเดินทางกลับ และบรรณานุกรมชื่อและศัพท์ต่าง ๆ

ในการแปลถ่ายทอดจากภาษาเยอรมันเป็นภาษาไทย ได้ทำการแปลเฉพาะบทที่ VI ซึ่งเกี่ยวกับประเทศสยามและบทนำ เพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบถึงที่มาของจดหมายบันทึกทั้งหมดในภาพรวม

สาเหตุที่เลือกจดหมายบันทึกของกราฟ ฟรีดริช (หรือฟรีทส์) ชู ออยเลนบวร์ก อัครราชทูตเยอรมันผู้ได้รับมอบหมายจากพระมหากษัตริย์ปรัสเซียของเยอรมันให้เดินทางมาทำสนธิสัญญาพระราชไมตรีกับสยามในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 เมื่อ ค.ศ. 1862 มาแปล เนื่องจากเหตุผลทางประวัติศาสตร์ 2 ประการ ได้แก่

1. เนื่องจาก ค.ศ. 2011 เป็นปีที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคตครบ 100 ปี คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยด้วยความร่วมมือของสำนักงานคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กทช) จึงจัดโครงการน้อมรำลึก 100 ปี วันสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ขึ้น ในโอกาสนี้ทางสาขาวิชาภาษาเยอรมันได้เสนอการแปลหนังสือที่น่าสนใจเกี่ยวกับประเทศไทยสมัยรัชกาลที่ 5 ที่เขียนบันทึกโดยชาวเยอรมันเข้าร่วมโครงการ จำนวน 3 เล่ม เล่มหนึ่งในจำนวนนี้ คือบันทึกการเดินทางมาสยามเมื่อ ค.ศ. 1862 ของ กราฟ ฟรีดริช ชู ออยเลนบวร์ก อัครราชทูตจากปรัสเซีย

เหตุผลที่นำบันทึกของกราฟ ฟรีดริช ชู ออยเลนบวร์ก ซึ่งเดินทางมาทำสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีทางการค้าและการเดินเรือกับสยามในสมัยรัชกาลที่ 4 มาแปลรวมอยู่ในโครงการน้อมรำลึก 100 ปี การสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ด้วยก็เพราะความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ในช่วงรอยต่อของยุคสมัยจากเก่าไปใหม่ของไทย แม้ว่าราชทูตฟรีดริช ชู ออยเลนบวร์กได้อยู่เมืองไทยระหว่างวันที่ 22 ธันวาคม ค.ศ. 1861 ถึงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1862 ซึ่งที่จริงยังอยู่ในสมัยรัชกาลที่ 4 แต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ซึ่งยังทรงพระเยาว์อยู่ ก็ได้ทรงพบและรู้จักคณะราชทูตแล้วเป็นอย่างดี ดังเช่นได้ทรงบันทึกไว้ในพระราชานิพนธ์ “ไกลบ้าน” จากเมืองคัสเซล (Kassel) ในพระราชหัตถเลขาฉบับที่ 33 คั้นที่ 136 ว่า

“พอได้สนทนากับเสนาบดีว่าการต่างประเทศ บ้าง เคนต์อิวเลนเบิร์ก ซึ่งเป็นผู้ไปทำหนังสือสัญญา แผ่นดินทูลกระหม่อมฉัน ยังเป็นฮอฟมาซัลคอคอยู่ เหมือนที่พ่อมาครั้งก่อน พอแลเห็นเข้าก็จำได้* แก่เป็นคนที่เคยรู้จักพ่อมาตั้งแต่ยังเล็ก ๆ ทำมีอะไร เตี้ยเท่านี้ ๆ ทุกคราวที่พบกัน มีความยินดีที่ได้พบ อีกครั้งหนึ่ง ได้ให้เซ็นชื่อแล้ว...”

นอกจากนี้ สิ่งที่ราชทูตออยเลนเบิร์กบันทึกไว้นั้น สามารถมองรวมว่าอยู่ในช่วงสมัยเดียวกันได้ เพราะแม้ราชทูตจะเข้ามาในสมัยรัชกาลที่ 4 แต่ก็อยู่ในช่วงปลายสมัยแล้ว คือ หกปีก่อนที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจะเสด็จสวรรคต ใน ค.ศ. 1868 แม้จะมีการเปลี่ยนรัชกาล แต่เรื่องราวที่ออยเลนเบิร์กบันทึกไว้ไม่ว่าจะเป็นเรื่องภูมิประเทศ บ้านเรือน ความเป็นอยู่ของราษฎรชาวสยาม รวมทั้งประเพณีความเชื่อ และวัฒนธรรมต่าง ๆ ก็ยังคงเป็นไปเหมือนเดิมต่อเนื่องไปจนถึงต้นสมัยรัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเองก็ได้ทรงพบและรู้จักราชทูตคณะนี้ดังที่กล่าวมาแล้ว น้ำหนักความสำคัญของจดหมายบันทึกจึงอยู่ที่ภาพประวัติศาสตร์ของสยามในช่วงสมัยรอยต่อจากรัชกาลที่ 4 สู่รัชกาลที่ 5 ในแง่ที่สะท้อนให้เห็นภาพสังคมไทยในช่วงสมัยของการเปลี่ยนแปลงจากสยามเดิมไปสู่สยามสมัยใหม่อย่างชัดเจน คือ เห็นรอยต่อของการพัฒนาการเริ่มเปิดรับวัฒนธรรมตะวันตก กล่าวได้ว่า อยู่ในระยะ

*ในที่นี้ทรงหมายถึงกราฟ เอากุส ซู ออยเลนเบิร์ก (Graf August zu Eulenburg) หลานชายของท่านราชทูตฟรีดริช ซู ออยเลนเบิร์ก ผู้ซึ่งอยู่ในคณะราชทูตปรัสเซียมาสยามเมื่อ ค.ศ. 1861-1862 ด้วยเช่นกันโดยมีฐานะเป็นอุปทูต

เริ่มแรกของการพบกันระหว่างวัฒนธรรมไทย-เทศที่ยังไม่ลงตัว ภาพเหล่านี้ปรากฏในบันทึกของราชทูตออยเลนบวร์กที่น่าสนใจ ดังในจดหมายบันทึก ลงวันที่ 17 ธันวาคม ค.ศ. 1861 ออยเลนบวร์กบรรยายไว้ว่า

“ผู้ที่มาพร้อมกับ Pieschel คือ เจ้าชายอายุ 18 ปี ชื่อเจ้าสาย เป็นเด็กหนุ่มหน้าตาหล่อมาก บุตรชายของกรมหลวงวงศาฯ ผู้ซึ่งเป็นพระเจ้าน้องยาเธอต่างพระมารดาของพระเจ้าแผ่นดิน เธอทำนายที่เขียนอย่างเรียบร้อยของท่านบิดามาให้ฉัน พร้อมกันนี้ก็มิเสนาบดี Kung Pitschap Suktha ได้นำหนังสือต้อนรับจากกรมกิจการต่างประเทศมามอบให้ด้วย ในขณะที่เจ้าชายหนุ่มสวมรองเท้าบูทมันเรียนั้น ท่านเสนาบดีเดินเท้าเปล่า แต่ทั้งสองคนสวมเสื้อผ้าที่ทอด้วยดินทองสวยงาม...”

ภาพเช่นนี้คงไม่ได้รับการกล่าวถึงในเอกสารของไทย

2. เนื่องจาก ค.ศ. 2012 เป็นปีครบรอบ 150 ปี นับจากที่ราชทูตออยเลนบวร์กได้เดินทางมาทำสนธิสัญญาพระราชไมตรีทางการค้าและการเดินเรือกับสยามเมื่อ ค.ศ. 1862 จึงเป็นปีที่มีความหมายสำคัญทางประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและเยอรมันที่ดำเนินมาอย่างดีเป็นเวลา 150 ปี ในโอกาสนี้ทางกระทรวงการต่างประเทศของไทยจึงมีการตระเตรียมงานฉลองครบรอบ 150 ปีสัมพันธ์ไมตรีอย่างเป็นทางการระหว่างประเทศไทยและประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐ

เยอรมนีใน ค.ศ. 2012 นี้ ทางสาขาวิชาภาษาเยอรมันของ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงเห็นสมควรที่จะสนับสนุนกิจการดังกล่าวด้วยการนำจดหมายบันทึกของ กราฟ ฟรีดริช ชู ออยเลนบวร์กเกี่ยวกับสยามมาแปลให้คนไทยได้อ่านเป็นความรู้ว่าราชทูตออยเลนบวร์กได้เขียนเล่าเรื่องเกี่ยวกับการเดินทางมาสยามในครั้งนั้นว่าอย่างไร มีแง่มุมที่น่าสนใจอะไรบ้าง

ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงเห็นเป็นโอกาสสมควรที่จะนำจดหมายบันทึกของราชทูตปรัสเซีย จาก ค.ศ. 1861-1862 มาแปลเป็นภาษาไทย เผยแพร่ให้คนไทยได้อ่าน ได้ศึกษาและเห็นภาพประเทศไทยอีกมุมมองหนึ่ง จากมุมมองของราชทูตเยอรมันเมื่อ 150 ปีก่อน

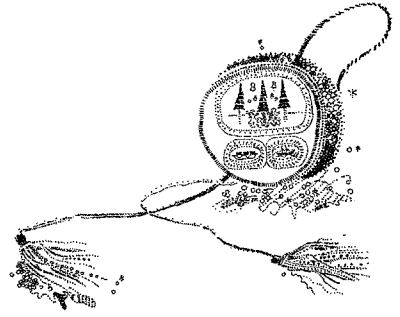
ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.อำภา โอตระกูล

คณะอักษรศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กุมภาพันธ์ 2012

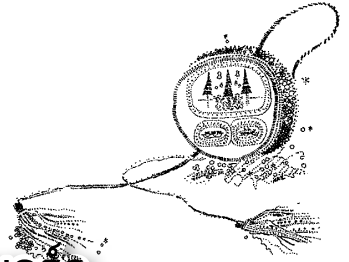
สารบัญ

หน้า

คำนำการพิมพ์ครั้งที่สอง	(ก)
คำนำการพิมพ์ครั้งที่หนึ่ง	(ค)
คำนำของผู้แปล	(จ)
สารบัญ	(ฎ)
ประวัติของกราฟ ฟรีดริช ซู ออยเลนบวร์ก	(ฐ)
บทนำในหนังสือเอเชียตะวันออก 1860-1862	1
จดหมายบันทึกของกราฟ ฟรีดริช ซู ออยเลนบวร์ก เกี่ยวกับสยาม	11
จากพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 4 เรื่อง :	
ราชทูตปรัสเซีย กราฟ ฟรีดริช ซู ออยเลนบวร์ก	
เข้ามาทำหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรี	109
ภาพประกอบ	113
บรรณานุกรม	119
ต้นฉบับภาษาเยอรมันของจดหมายบันทึกเกี่ยวกับ	
สยามของกราฟ ฟรีดริช ซู ออยเลนบวร์ก	121

ประวัติ กราฟ ฟรีดริช ชู ออยเลนบวร์ก

กราฟ ฟรีดริช อัลแบร์ท ชู ออยเลนบวร์ก (Graf Friedrich Albert zu Eulenburg) เกิดเมื่อวันที่ 29 มิถุนายน ค.ศ. 1815 ที่เมือง เคอนิชส์แบร์ก (Königsberg) ในปรัสเซีย เป็นบุตรชายคนโตของกราฟ ฟรีดริช เลโอโพล (Graf Friedrich Leopold) เจ้าแห่งแพร์คิวเคน (Perkuiken) ในปรัสเซียตะวันออก อัครินแห่งกางเซนเหล็ก มารดาคือ อมาลี ฟอน ไคลส์ (Amalie von Kleist) จากตระกูลเจ้าสาย ดาเมน-แพร์คิวเคน (Dahmen-Perkuiken) ได้รับการศึกษาที่เคอนิชส์แบร์ก และเบอร์ลิน จบการศึกษาด้านนิติศาสตร์ เข้ารับราชการตั้งแต่อายุ 20 ปี ได้เลื่อนตำแหน่งมีความก้าวหน้าขึ้นไปตามลำดับ ในระยะแรกเป็นข้าราชการในกระทรวงมหาดไทย ต่อมาใน ค.ศ. 1852 ได้โอนไปรับราชการอยู่ฝ่ายทางการทูต กระทรวงการต่างประเทศ ได้รับแต่งตั้งเป็นกงสุลประจำเมืองอันท์เวิร์เพน (Antwerpen) เมื่อ ค.ศ. 1852 จากนั้นเป็นกงสุลประจำกรุงวอร์ซอ (Warschau) ค.ศ. 1858 ใน ค.ศ. 1859 ได้รับแต่งตั้งให้เป็นอัครราชทูตของปรัสเซีย นำคณะราชทูตเดินทางไปประเทศเอเชียตะวันออก เพื่อไปทำการสำรวจ เปิดสัมพันธไมตรี และเจรจาทำสนธิสัญญาการค้าและการเดินเรือในนามของพระมหากษัตริย์แห่งปรัสเซียกับประเทศญี่ปุ่น จีน และสยาม ราชทูตออยเลนบวร์กปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายประสบผลสำเร็จดี หลังจากต้องเผชิญกับความยากลำบากไม่น้อย เขาสามารถเจรจาทำสนธิสัญญากับประเทศญี่ปุ่นได้เมื่อวันที่ 24 มกราคม ค.ศ. 1861 และกับประเทศ

จีนเมื่อวันที่ 2 กันยายน ค.ศ. 1861 ตามลำดับ จากนั้นก็เดินทางมาสยาม ได้เข้าเฝ้าถวายพระราชสาส์นตราตั้งของราชทูตจากปรัสเซียแต่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และได้ทำสนธิสัญญาพระราชไมตรีทางการค้า และการเดินเรือกับสยามเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1862

หลังจากเดินทางกลับประเทศ กราฟ ฟรีดริช ชู ออยเลนบวร์ก ได้รับการยกย่อง มีตำแหน่งเป็นข้าราชการผู้ใหญ่ที่มีเกียรติ ได้รับแต่งตั้งเป็น รัฐมนตรีในคณะรัฐบาลของออตโต ฟอน บิสมาร์ค (Otto von Bismarck) มีบทบาทสำคัญทางการปกครองและการเมืองโดยตลอด กราฟ ฟรีดริช ชู ออยเลนบวร์ก ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ 2 มิถุนายน ค.ศ. 1881 ที่เชินเนแบร์ก (Schöneberg) ใกล้ ๆ เบอร์ลิน

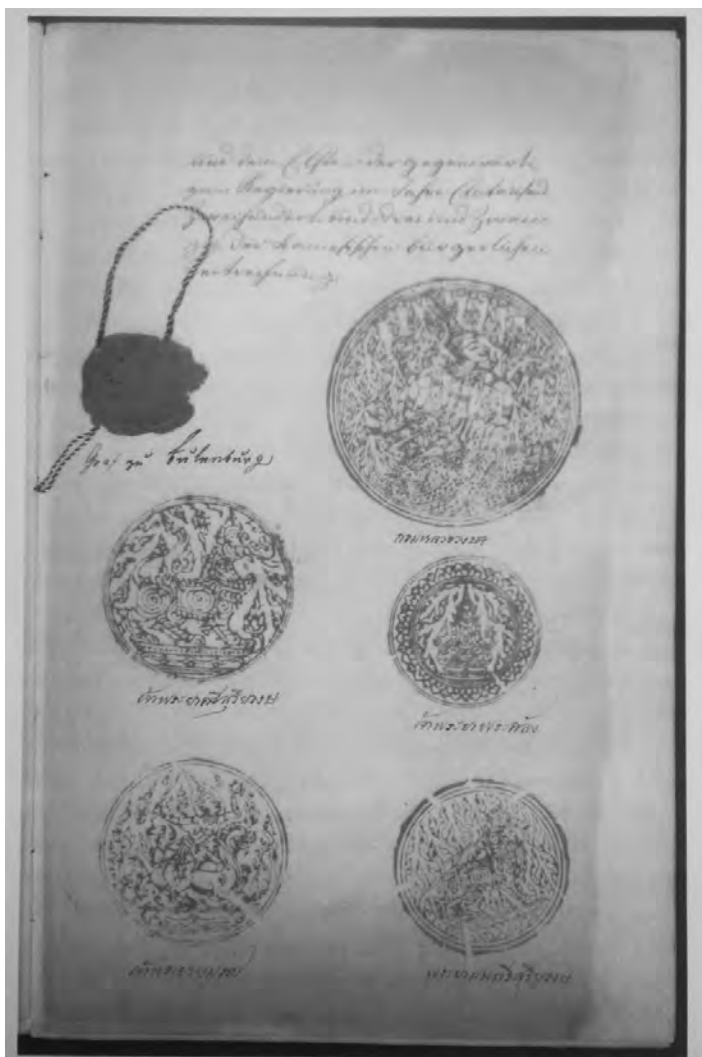

กราฟ ฟรีดริช ชู ออยเลนบวร์ก
Graf Friedrich zu Eulenburg

ความพิภพคึกคักช ๑๒๖๓ ปีระกวีคึก
 ความเป็นมาจะเห็นเป็นอันแจ้งซึ่งไปก็กับคัมภีร์เทศ
 ราชย์สมเด็จพระเจ้าตากมพรยศซึ่งมีที่ท่าก่อนเจ้าอินนิกรมระ
 ฝนราชกุมารีซึ่งพระยศที่สมเด็จพระเจ้าบรมโกศ
 เจ้าทัพพะอินที่ สิริคุณพระยศไปก็ ว่ากับหนังสือสัญญา
 เป็ทศกษัตริย์ให้สภายลคอกแก่ท่าประเทศสยาม และ
 ประเทศโปรยจีนทั้งสองฝ่าย
 หนังสือสัญญาฉบับนี้ในขณะนั้นที่กษัตริย์ แลท้าว
 กษัตริย์ทั้งสองประเทศทั้งสองฝ่าย ก็มีความเห็น
 ธรรมนิยม แลท้าวอินหนึ่งอินหนึ่งอิน
 ประเทศทั้งสองซึ่งในภายคองจะเสียกว่าจะพระ
 ประเทศทั้งสองซึ่งกัน คือเรื่องเมื่อก่อนพระ
 เมืองเมื่อก่อนพระพระระเทศหนึ่ง หนึ่งหนึ่ง หนึ่ง
 สัมเด็จพระบรมนทรนทามกุฏ สวรรค์มนตรีเทศของ
 ติกรพระชาติราช ราชเกียรติคุณกรมทศกรณ
 ราชสังคษ บรมธรรมนิกรมหากษัตริย์บรม
 พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แลสมเด็จพระบรม
 รัชกาล หนึ่งท้าวอินหนึ่งอินหนึ่งอินหนึ่งอิน

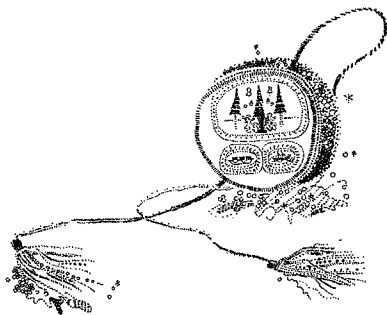
Thailändische Fassung des „Eulenburg-Vertrags“, 1. Seite ๘๘ Quelle: Politisches Archiv des Auswärtigen Amtes

บทเริ่มต้นของสนธิสัญญาฯ

Siegel und Unterschriften von Graf zu Eulenburg (für die deutsche Seite) und vier siamesischen Würdenträgern (Krom Luang Wongsa, Cao Phraya Si Suriyawong, Cao Phraya Phra Khlang, Cao Phraya Yommarat, Phraya Montri Suriyawong); deutsche Fassung des „Eulenburg-Vertrags“. Quelle: Politisches Archiv des Auswärtigen Amtes

หน้าสุดท้ายของสนธิสัญญาฯ วันที่ 7 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1862
 (ที่มา : หอจดหมายเหตุทางการเมืองของกระทรวงต่างประเทศ
 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน)

บทนำ*

เพื่อจะเข้าใจจดหมายที่ปรากฏต่อไปนี้ พร้อมกับหน้าที่ราชการของผู้เขียนอย่างถูกต้อง ผู้เขียนขอแนะนำให้อ่านงานชื่อ “การเดินทางสำรวจของปรัสเซียไปยังเอเชียตะวันออก” เบอร์ลิน ค.ศ. 1864 (Die preußische Expedition nach Ostasien, Berlin 1864) สำนักพิมพ์ R.V. Decker ซึ่งเป็นงานเล่มหนาที่ได้รับมอบหมายให้ทำการเผยแพร่โดยคณะรัฐบาล

ตามปรากฏในจดหมายบันทึกนี้ สิ่งที่ยากเน้นให้เห็นคือ กระบวนการทำงานที่ยากลำบาก ที่ต้องมีความเพียรพยายามอย่างมาก ในการเข้าติดต่อเจรจากับฝ่ายผู้กุมอำนาจในประเทศเอเชียตะวันออกเหล่านั้น ไม่ใช่เรื่องเนื้อหาหัวข้อเจรจาหรือที่ยากลำบาก สำหรับในส่วนเรื่องราวเกี่ยวกับทางราชการที่เป็นทางการได้เขียนให้รายละเอียดไว้แล้ว ในหนังสือที่แนะนำมาข้างต้น ฉะนั้น ท่านที่ประสงค์จะรู้เรื่องราวนอกเหนือจากส่วนที่เกี่ยวข้องกับราชการและเรื่องทางวิชาการ ก็จะสามารถได้รับความรู้สมบูรณ์ดียิ่งขึ้นจากจดหมายส่วนตัวของราชทูตนี้ ซึ่งเขียนขึ้นเพื่ออุทิศให้

*จากหนังสือ “เอเชียตะวันออก 1860-1862 จดหมายบันทึกของกราฟ ฟรีดริชชออย เลนบวร์ก